

2017. áprilisi mérnök évfordulók, emléknapok

1. – 130 éve született Pogány Béla fizikus

Budapesten született Pogány Béla (1887-1943) fizikus, műegyetemi tanár, akadémikus. Vizsgálta a fémrácsról elhajlított fény polározási állapotát, a katódporlasztással előállított igen vékony fémrétegek optikai és elektromos sajátságait. Spektroszkópiai laboratóriumot rendezett be, ahol munkatársaival a molekula-színképek analízisével elismert eredményeket ért el. Bevezette a szeizmikus kutatási módszert, melyet földalatti geológiai alakulatok felderítésében sikeresen alkalmazott.

2. – 160 éve született Vadas Jenő mérnök

Felsőháromban született Vadas Jenő (1857-1922) erdőmérnök, akadémiai és főiskolai tanár. 1891-től a selmeci Akadémia, majd a soproni Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola oktatója, 1908-10. között a felsőfokú tanintézmény rektora volt. 1897-ben megalapította a Központi Erdészeti Kutatóállomást, melynek első vezetője is volt. 1910-ben, Brüsszelben az Erdészeti Kísérleti Állomások Nemzetközi Szövetsége (INFRO) elnökévé választották. Jelentős szakíró, szaklapok alapítója és munkatársa.

3. – 150 éves a Pest-Hatvan közötti vasút és a Király-vágány

1867-ben e napon megnyílt Pest-Hatvan között, 68 km hosszban, a Magyar Északi Vasút (MÉV). Ugyanezen a napon a MÉV használatba helyezte Kőbánya-alsó és Kőbánya-felső pályaudvarok között 13 km hosszban az un. Király-vágányát.

3. - 50 éve kezdődött a Kiskörei Vízlépcső építése

A hullámtéri körgát kialakításával 1967 áprilisában megkezdődött Kiskörei Vízlépcső építése. Az 1966. évi II. törvény értelmében a Tisza duzzasztásával tervezett tározó a térségben jelentkező vízigények kielégítését, elektromos áramtermelést, 120 km hajóutat valamint üdülési és sportolási lehetőségek megteremtését volt hivatva elősegíteni.

4. – 70 éve felavatott Szabadság emlékmű

1947-ben e napon avatták fel Budapest egyik jelképét, a Gellért-hegyi Szabadság-szobor emlékművet. A felemelt kezében pálmafaágot tartó nő-alak, Kisfaludi Stróbl Zsigmond alkotása. Az eredeti, több kisebb szobrot is magába foglaló kompozíció hivatalos elnevezése Felszabadulási emlékmű volt; a németeket kiverő szovjet hadsereg haditettének emlékére állították. A szocialista rendszer bukása és a szovjet felszabadítás átértékelése után a szobor-együttest jelentősen átalakították és a szovjetekre való utalásokat, mint pld. a szobor előterében álló (kezében géppisztolyt tartó) négy méter magas szovjet katona szobrát is eltávolították. A szobor talapzatán lévő feliratot is megváltoztatták, ezzel új értelmezést adva Budapest leglátványosabb nevezetességének. A szabadságot szimbolizáló nőalak a felállítása után hamarosan a város egyik legfőbb jelképévé vált. Maga a szobor 14 méter magas, talapzatával együtt azonban negyven méter magasra emelkedik a 235 méter magas Gellért-hegy fölé. A Citadella délkeleti bástyájánál álló emlékmű jól látható a főváros jelentős részéből.

7. – 125 éve született Komondy Zoltán mérnök

Sárváron született Komondy Zoltán (1892-1957) gépészmérnök, műegyetemi tanár. 1920-tól 1925-ig a MÁVAG-ban működött, 1924-től a mozdónyszerkesztési osztály vezetője. 1923-tól másodállású, 1926-tól főállású műegyetemi adjunktus. 1932-től a kalorikus géplaboratórium vezetője. 1943-ban magántanári képesítést nyert. 1942-től mb., 1946-tól haláláig ny. r. tanár, a gőzgépek és hűtőgépek tanszékének vezetője. 1946-ban az Országos Automobil Kísérleti Állomás, 1948-ban a Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet, 1949-től az általa megszervezett Hőtechnikai Kutató Intézet igazgatója. Több jelentős konstrukció (kétütemű szívógáztraktor, motorkocsi stb.) és ipari berendezés létesítése fűződik a nevéhez.

11. – 175 éve született Fehér Ipoly Károly fizikus

Ipolyvisken született Fehér Ipoly (1842-1909) fizikus, bencés tanár, 1892-től haláláig pannonhalmi főapát. Elsősorban tankönyvíróként ismert; első, kísérleti fizikát tárgyaló könyve 1874-ben jelent meg. Állandóan bővítve és javítva évtizedekig volt elterjedt tankönyv és tanári kézikönyv. 1896-ban választották a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjává, majd az Országos Közoktatásügyi Tanács másodelnökévé.

11. – 130 éve született Szőkefalvi-Nagy Gyula matematikus

Erzsébetvárosban született Szőkefalvi-Nagy Gyula (1887-1953) matematikus, akadémikus, egyetemi tanár Kolozsvárott és Szegeden. A polinomok geometriájának neves kutatója volt, nevéhez fűződik a maximális indexű görbék elméletének megalapozása. Legismertebb munkái: az 1943-ban megjelent A geometriai szerkesztések elmélete című kézikönyve, valamint az első kiadásban 1953-ban közreadott Differenciálgeometria című tankönyve.

12. – Űrhajózás napja

Annak emlékére, hogy 1961-ben e napon Föld körüli pályára bocsátották a világ első embert szállító űrhajóját, fedélzetén Jurij A. Gagarinnal. A Vosztok-1 űrhajó 89 perc alatt kerülte meg a Földet egy nyújtott ellipszis-pályán.

18. – Nemzetközi műemléki nap, műemlékvédelmi világnap

Az oktatással, kultúrával, tudománnyal és kommunikációval foglalkozó világszervezet (UNESCO) Nemzetközi Műemlékvédelmi Szervezetének (ICOMOS) javaslatára 1984-ben nyilvánították e napot műemléki nappá, közismert nevén műemlékvédelmi világnappá. Világszerte különböző rendezvényeken hívják fel a figyelmet a műemlékekre, különösen azokra, amelyeket feltétlenül meg kell menteni.

20. – 160 éve nyílt meg a budai várhegy alatti alagút – 2017

A Lánchíd befejezése után Clark Ádám tervei alapján indult a budai Várhegy alatti alagút építése. A 350 méteres közút építésekor a lakosság számára a terv kivitelezhetetlennek tűnt. A hegy átfúrása hét és fél hónapig tartott, majd 1857. április 20-án megnyílt az alagút. A Lánchíd felőli bejáratát klaszszicista stílusban alakították ki. Az oszlopokkal tagolt homlokzat irodákat és a hídőr lakását rejti magában. A Krisztinaváros felőli torkolata eredetileg romantikus stílusban készült, de ez a II. világháborúban elpusztult. A hídvámhoz hasonlóan 1918-ig alagútvámot is kellett fizetniük az áthaladóknak.

22. – Föld napja

A Föld Napja elnevezésű világméretű környezetvédelmi akciónap – társadalmi kezdeményezésként – 1970-ben indult el az USA-ból. Magyarországon 1990 óta a szervezők aktuális akciókkal felhívják a figyelmet a környezet védelmének fontosságára.

23. – Könyv és a szerzői jog világnapja

1995-ben, az ENSZ oktatással, kultúrával, tudománnyal és kommunikációval foglalkozó világszervezete a könyv napjává nyilvánította április 23-át, - William Shakespeare születésnapját - azzal a kiegészítéssel, hogy az egyben a szerzői jog világnapja is legyen, különös tekintettel az Internet elterjedésére.

23. – 25 éves a Magyar Tanácsadó Mérnökök és Építészek Szövetsége

1992-ben e napon alakult a Magyar Tanácsadó Mérnökök és Építészek Szövetsége, majd a TMSZ-t a FIDIC (International Federation of Consulting Engineers) 1992. június 3-i közgyűlése is tagjai közé fogadta. Ezt követően 1996. június 14-én az European Federation of Consulting Association (EFCA) is a tagjai közé felvette a TMSZ-t. Információ: www.tmsz.org

26. – 140 éve született Terkán Lajos csillagász

Székesfehérváron született Terkán Lajos (1877-1940) csillagász. A budapesti tudományegyetemen matematika-fizika szakos tanári diplomát, majd doktori oklevelet szerzett. 1900-ban az ógyallai csillagvizsgáló adjunktusa, 1912-től pedig obszervátora volt. Ugyanebben az évben szerzett magántanári képesítést is. Jelentős szerepe volt az 1921-ben alapított svábhegyi Csillagvizsgáló megszervezésében és munkásságának megindításában. 1921-től a svábhegyi csillagvizsgálóban működött, 1935-ben mint főobszervátort nyugdíjazták. Foglalkozott többek között a nagy Fermat tétellel is, s néhány konkrét esetben megoldást is talált. A csillagászat több ágát művelte. foglalkozott a Nap mozgásával, a csillagok hőmérsékletének meghatározásával. Már 1902-ben (elsőként) módszert dolgozott ki a szín- és fényérés alapján végzett csillag-hőmérséklet meghatározásra. Részt vett az "Ógyallai csillag fényesség katalógus" mérésében, majd megkezdte a fotografikus fényességjegyzék munkálatait. Működésének utolsó éveiben kisbolygók észlelésével foglalkozott. Fő működési területe az asztrofotometria volt. Jelentős megfigyelési anyagot tett közzé. A székesfehérvári Terkán Lajos Bemutató Csillagvizsgáló (TELAPO) 1993. óta viseli a nevét. Az Astronomische Gesellschaft és a Szent István Társulat tagja. (Bartha Lajos)

26. – Szellemi tulajdon világnapja

2001-ben az Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) április 26-át, saját születésnapját nyilvánította a „szellemi tulajdon világnapjává” az annak oltalmára létrehozott ENSZ-szervezet.

28. – 80 éve született Sütő József mérnök

Budapesten született Sütő József (1927-1983) vegyészmérnök. A BME több karán oktatott kémiai technológiát, emellett szerepet vállalt a szakmérnöki képzésben is. Tagja volt a MTA Technológiai és Vegyi Környezetvédelmi Munkabizottságának. Kiemelkedő volt a szénkémia, petrolkémia és a környezetvédelem terén végzett munkássága is.

28. – 120 éve született Tihanyi Kálmán mérnök-fizikus

Üzbégen született Tihanyi Kálmán (1897-1947) mérnök-fizikus. Legfontosabb találmányai a korszerű televízió alapelveire és felépítésére vonatkoztak. 1926-ban szabadalmazta teljesen elektronikus televízió-rendszerét, és 1928-ban kapott szabadalmat katódsugaras képbontója, az ikonoszkóp. A MMK Hírközlési és Informatikai Tagozata 2006 áprilisában adta át elsőként a Tihanyi Kálmánról elnevezett alkotói díjat.

30. – 580 éve született Thurzó János

Lőcsén született Thurzó János (1437-1508), magyar bányászat első név szerint ismert, európai hírű műszaki fejlesztője. 1475-ben az alsó-magyarországi bányák víztelenítését vállalta el saját tervezésű vízikerek-művekkel. Az 1470-es évek második felétől egyre több rézbányát vásárolt, illetőleg bérelt Besztercebányán. Először 1495-ben kötött társasági szerződést a Fugger bankházzal, a két család üzleti kapcsolatait kölcsönös házasságokkal is megerősítették. 1496-ban megalapította az első „társládát”, a munkások önszegélyező szervezetét, ugyanekkor kapott engedélyt az első magyarországi részváltó kohó felállítására.

Felhasznált irodalom:

- *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága sorozatának kötetei*
- *História – Tudósnaplár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók - <http://tudosnaplar.kfki.hu/historia/>*
- *Mérnökök évfordulói 2017-ben – Magyar Mérnöki Kamara (www.mmk.hu) Történeti Bizottsága*
- *Nagy Ferenc szerk.: Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK*
- *Kenyeres Ágnes szerk.: Magyar Életrajzi Lexikon I-IV. – 1967-1990. – Akadémiai Kiadó*
- *Egyéb életrajzi és műszaki források*

Készítette: Sipos László József villamosmérnök, minőségügyi szakmérnök